

Master's thesis Kokke, NJ-3825205

**De relatie tussen online en offline gepest worden en lichaamsontevredenheid: De
modererende rol van geslacht.**

Definitieve versie these

Master these

Universiteit Utrecht

Master programma Clinical Child, Family and Education Studies

N.J. Kokke, 3825205

These docent: Mariët van der Molen

Tweede beoordelaar: Inge van der Valk

31-05-2019

Aantal woorden: 4500

Abstract (Nederlands)

Pesten is een maatschappelijk probleem. Er is nog weinig bekend over een mogelijk verband tussen offline gepest worden en online gepest worden: Worden kinderen die offline gepest worden ook online gepest en andersom? Gepest worden heeft vele en langdurige negatieve gevolgen, onder andere op het lichaamsbeeld van slachtoffers. In het huidige onderzoek is allereerst gekeken naar de relatie tussen offline en online gepest worden. Vervolgens werd de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid bekeken en de invloed van geslacht op deze relatie.

De data is verzameld door middel van de vragenlijst *Voormeting* van het Nationaal Media Paspoort (NMP). Deze vragenlijst is ingevuld door 602 basisschoolleerlingen in de leeftijd van 8 tot en met 13 jaar. Op basis van beschrijvende statistieken is gebleken dat de meeste online slachtoffers ook offline gepest worden, maar dat offline pestslachtoffers slechts in weinig gevallen ook online gepest worden. Daarnaast is middels een two-way ANOVA gekeken naar het verband tussen pesten en lichaamsontevredenheid van pestslachtoffers, en de invloed van geslacht op dit verband. Gepeste kinderen hebben een hogere lichaamsontevredenheid dan kinderen die niet gepest worden. Het geslacht van de pestslachtoffers heeft geen invloed op de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid.

Dit onderzoek draagt bij aan de literatuur door bevindingen te geven over verbanden tussen verschillende vormen van pesten en de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid, inclusief de invloed van geslacht op dit verband. Aanbevolen wordt om longitudinaal onderzoek te doen, zodat uitspraken gedaan kunnen worden over de causaliteit tussen deze variabelen.

Keywords: pestslachtoffers, offline pesten, online pesten, lichaamsontevredenheid, basisschoolleerlingen, Nationaal Media Paspoort

Abstract (English)

Bullying is a societal problem. Little is known about a possible connection between being bullied offline and being bullied online: Are offline bully victims also being bullied online and vice versa? Being bullied has many and long lasting negative consequences, for example on the body image of victims. First of all, the relationship between being bullied offline and online was examined in the current research. Subsequently, the relationship

between being bullied and body dissatisfaction was examined, including the influence of gender on this relationship.

The data is collected through the questionnaire *Pre-measurement* of the National Media Passport (NMP), completed by 602 primary school students, aged from 8 until 13 years. In the current research, the relation between being bullied offline and online is examined with descriptive statistics. This research has shown that most of the online bully victims are also bullied offline, but offline bully victims are rarely bullied online. Furthermore, the relation between bullying and body dissatisfaction of bully victims is examined with a two-way ANOVA, including the influence of gender on this relationship. Bullied children have a higher body dissatisfaction than children who aren't bully victims. The gender of bully victims does not affect the relation between being bullied and body dissatisfaction.

This research contributes to literature by providing findings about connections between different forms of bullying and the relation between being bullied and body dissatisfaction, including the influence of gender on this relation. Longitudinal research is recommended, so statements can be made about causality between these variables.

Keywords: bully victims, offline bullying, online bullying, body dissatisfaction, primary school students, National Media Passport

De relatie tussen online en offline gepest worden en lichaamsontevredenheid: De modererende rol van geslacht.

Maatschappelijke en theoretische achtergrond van het onderzoek

Pesten is een maatschappelijk probleem waarmee mensen in alle leeftijdsgroepen te maken kunnen krijgen. Bij pesten kan onderscheid gemaakt worden in offline pesten en online pesten. Offline pesten wordt gedefinieerd als een agressieve, intentionele actie uitgevoerd door een groep of individu, herhaaldelijk en gedurende een langere tijd, tegen een slachtoffer dat zichzelf niet makkelijk kan verdedigen (Olweus, 1994, p.98). Deze vorm van pesten komt vooral voor in de schoolsituatie of werksetting (Washington, 2015). Voorbeelden van offline pesten zijn iemand duwen, uitschelden of buitensluiten (Pabian & Vandebosch, 2016). Met de opkomst van social media is er een grote toename te zien in online pesten (Dredge, Gleeson, & de la Piedad Garcia, 2014), wat verklaard kan worden door een grotere toegang tot elektronische apparaten en beperkte online supervisie door ouders (Waasdorp & Bradshaw, 2015). Qua definitie is online pesten overeenkomstig met offline pesten, met als verschil dat gebruik wordt gemaakt van elektronische vormen van contact in plaats van direct 'face-to-face' contact (Pabian & Vandebosch, 2016). Er wordt bij online pesten een extra machtsonbalans ervaren. Dit omdat materiaal dat op internet geplaatst is, lastig te verwijderen en te ontwijken is (Slonje, Smith, & Frisén, 2013). Voorbeelden van online pesten zijn het verspreiden van foto's van slachtoffers, of iemand bedreigen of beledigen via een bericht (Pabian & Vandebosch, 2016; Slonje, Smith, & Frisén, 2013; Washington, 2015).

Wanneer gekeken wordt naar de verdeling van pestslachtoffers, is te zien dat het merendeel offline wordt gepest, slachtoffers van enkel online pesten vormen slechts een kleine groep. Veel pestslachtoffers ervaren echter beide vormen van pesten (Modecki, Minchin, Harbaugh, Guerra, & Runions, 2014; Slonje et al., 2013; Waasdorp & Bradshaw, 2015). Uit de review van Baldry, Farrington en Sorrentino (2017) van alle beschikbare studies over dit onderwerp, blijkt dat er geen consensus is over de aard en de mate van de relatie tussen online gepest worden en offline gepest worden. Zo wordt gesteld dat online gepeste kinderen in de meeste gevallen ook offline gepest worden (Salmivalli & Pöyhönen, 2012; Wang, Iannotti, Luk en Nansel, 2010). Dit wordt verklaard doordat het online netwerk van mensen hoofdzakelijk een manier is om contact te houden met het offline netwerk. Kinderen die online gepest worden, hebben daarom een grote kans dat ze deze pesters ook offline weer tegenkomen en het pesten hier voortgezet wordt. Slechts een klein deel van de online pestslachtoffers wordt gepest door iemand die zij niet kennen (Kolwalski, Morgan, & Limber, 2012; Ybarra & Mitchell, 2004). Uit de review van Baldry, Farrington en Sorrentino (2017)

blijkt echter ook dat onderzoekers beargumenteren dat online pesten bepaalde kenmerken heeft waarmee het zich onderscheidt van offline pesten, en online gepeste kinderen daarom niet per definitie ook offline gepest worden.

Andersom is in de wetenschappelijke literatuur nog niet onderzocht in hoeveel gevallen offline gepeste kinderen ook online gepest worden. Bij jonge kinderen wordt echter verwacht dat dit verband niet sterk aanwezig zal zijn, wat onder andere verklaard kan worden door de hoeveelheid internetgebruik bij deze groep. Uit de monitor van het Nationaal Media Paspoort (2016) blijkt dat kinderen van de basisschoolleeftijd gemiddeld nog maar weinig tijd besteden aan online media. In groep 6 maakt slechts 6% van de basisschoolleerlingen dagelijks gebruik van online media. In groep 7 stijgt dit naar 12% en in groep 8 is dit 31%. Gemiddeld besteden basisschoolleerlingen 22 minuten per dag aan het kijken van online filmpjes, vier minuten naar het kijken naar sociale media zoals Instagram en Facebook, en twee minuten aan WhatsAppen met vrienden. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat wanneer kinderen een beperkte tijd op internet zitten, zij een verminderd risico lopen om online gepest te worden. Daarnaast zijn monitoring van ouders en afspraken voor het delen van persoonlijke informatie protectieve factoren voor online pestgedrag. Kinderen worden op jonge leeftijd nog vaker begeleid door hun ouders en hun internetgedrag wordt actief in de gaten gehouden (Khurana, Bleakley, Jordan, & Romer, 2015; Navarro, Serna, Martínez, & Ruiz-Oliva, 2013; Snakenborg, Van Acker, & Gable, 2011).

Ongeacht de manier waarop iemand gepest wordt, heeft het slachtoffer zijn van pesten grote en vaak langdurige nadelige gevolgen. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden in emotionele, fysieke en psychosomatische gevolgen (Kowalski & Limber, 2013; Modecki et al., 2014). Een specifiek onderdeel van emotionele gevolgen van pesten, is het verkrijgen van een negatiever lichaamsbeeld (Frisén, Berne, & Lunde, 2014; Menzel et al., 2010). Lichaamsbeeld wordt gedefinieerd als de percepties, gedachten en gevoelens van een persoon over zijn of haar lichaam. Dit omvat lichaamsontevredenheid, negatieve overtuigingen over het lichaam en een destructieve manier waarop met het lichaam omgegaan wordt (Grogan, 2016). Inzicht in een negatief lichaamsbeeld is belangrijk vanwege de effecten hiervan op veel verschillende gebieden; gedrag, emoties, mentale gezondheid en welzijn (Webb & Zimmer-Gembeck, 2014). Op termijn kan een negatief lichaamsbeeld psychologische gevolgen hebben, zoals een depressie of problemen als een eetstoornis of obesitas (Bucchianeri & Neumark-Sztainer, 2014; Farrow & Fox, 2011).

In de wetenschappelijke literatuur over lichaamsbeeld is vooral onderzoek gedaan naar lichaamsontevredenheid: negatieve gedachten en gevoelens van een persoon over zijn of haar

lichaam. Hierbij wordt meestal een tegenstelling ervaren tussen hoe een persoon zijn of haar lichaam ziet en zijn of haar ideale lichaam (Grogan, 2016). Hoewel veel onderzoek gedaan is naar lichaamsontevredenheid, is nog maar weinig onderzoek gedaan naar de relatie hiervan met gepest worden. Onderzoek dat zich op het mogelijke verband tussen deze variabelen heeft gericht, heeft daarbij vaak gekeken naar een specifieke doelgroep. Voorbeelden hiervan zijn kinderen van 10 jaar oud (Lunde, Frisén, & Hwang 2006), kinderen met overgewicht (Puhl & King, 2013), een visuele beperking (Pinquart & Pfeiffer, 2012) of eetstoornis (Menzel et al., 2010). Uit deze onderzoeken is gebleken dat gepest worden verband houdt met een grotere lichaamsontevredenheid. Nog onbekend is of dit enkel geldt voor specifieke groepen, of ook voor gepeste kinderen in het algemeen (Farrow & Fox, 2011).

Bij slechts enkele onderzoeken is gekeken naar mogelijke verschillen in geslacht in de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid (Slonje et al., 2013). Uit onderzoek van Lunde en Frisén (2011) en Lunde, Frisén en Hwang (2006) blijkt een sterkere relatie tussen gepest worden en een negatief lichaamsbeeld bij meisjes dan bij jongens. Lunde en collega's verklaren de gevonden verschillen door de grotere gevoeligheid van meisjes voor de mening van anderen over hun uiterlijk en negatievere overtuigingen over hoe anderen hun uiterlijk waarnemen. Daarnaast benoemen zij dat er voor meisjes meer nadruk wordt gelegd op het uiterlijk dan bij jongens en dat meisjes kritiek mogelijk in grotere mate internaliseren.

Bij wetenschappelijk onderzoek naar lichaamsontevredenheid, pesten en de gevolgen hiervan, wordt voornamelijk gekeken naar adolescenten. Er is nog niet veel onderzoek gedaan bij basisschoolleerlingen. Dit terwijl lichaamsontevredenheid zijn oorsprong vindt in de vroege kindertijd en al gezien wordt bij kinderen vanaf 4 jaar (Lunde, Frisén, & Hwang, 2006). Daarbij begint pesten al op jonge leeftijd en neemt dit toe gedurende het verloop van de basisschool. De piek van pesten is te zien bij de leeftijd van 8 tot 11 jaar, vervolgens neemt dit weer af gedurende de middelbare school (Carlyle & Steinman, 2007; Finkelhor, Ormrod & Turner, 2009; Frisen, Holmqvist & Oscarsson, 2008). Uit onderzoek van Analitis et al. (2009) onder Nederlandse jongeren, is gebleken dat 31% van de kinderen in de leeftijd van 8 tot 11 jaar gepest worden. Ter vergelijking: in de leeftijdscategorie van 12 tot 15 jaar is dit 25% en bij jongeren van 16 tot 18 jaar is dit 22%. Hoewel de meeste onderzoeken laten zien dat er een relatie is tussen gepest worden en een negatief lichaamsbeeld bij jongeren (Frisén, Berne, & Lunde, 2014; Menzel et al., 2010), is niet bekend of deze relatie ook bij kinderen bestaat. Zo kunnen bijvoorbeeld de veranderende hormoonlevels tijdens de puberteit een rol spelen in de gevonden relatie (Mendle, Turkheimer, & Emery, 2007; Wertheim & Paxton, 2011). Wanneer blijkt dat de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid ook bij kinderen

aanwezig is, kan hier zo vroeg mogelijk interventie op ingezet worden, zodat de negatieve gevolgen op het lichaamsbeeld beperkt blijven.

Het is van belang om verder onderzoek te doen naar de mogelijke relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid, en de mogelijke invloed van geslacht hierop. Dit vanwege het hoge aantal pestslachtoffers in de maatschappij en de verstrekkende gevolgen van gepest worden en het hebben van een negatief lichaamsbeeld (Lunde, Frisén, & Hwang, 2006). Door meer onderzoek te doen, kan gepest worden mogelijk vastgesteld worden als een risicofactor of (gedeeltelijke) voorspeller van lichaamsontevredenheid. Identificatie van pesten als factor in de ontwikkeling van lichaamsontevredenheid, onderstreept het belang van preventie en interventie bij pesten. Tevens geeft dit aanleiding tot het meenemen van pesten als factor bij interventies bij personen met een hoge lichaamsontevredenheid, en kan zo de negatieve invloed hiervan weggenomen worden (Menzel et al., 2010). Daarnaast kan verder onderzoek bijdragen aan het vaststellen van de levensfase waarbij pesten de grootste invloed heeft en de mechanismen waardoor pesten resulteert in negatieve uitkomsten, zoals lichaamsontevredenheid. Aan de hand van de gelezen literatuur, kan gesteld worden dat er nog veel onderzoek nodig is naar de richting en mate van het verband tussen offline en online pesten, de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid, de invloed van geslacht op deze relatie en of de wetenschappelijke bevindingen over adolescenten op deze gebieden overeenkomstig zijn met kinderen.

Doel van het onderzoek en hypothesen

Het eerste doel van dit onderzoek is onderzoeken in hoeverre er een verband is tussen slachtoffer zijn van offline en online pesten bij basisschoolleerlingen. Daarnaast zal gekeken worden naar hoe dit zich tot elkaar verhoudt; er wordt onderzocht in welke mate het verband aanwezig is bij offline gepeste kinderen die daarnaast online gepest worden, en het verband bij online gepeste kinderen die ook offline gepest worden. Het tweede doel van het onderzoek is onderzoeken of en in welke mate er een relatie is tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid bij basisschoolleerlingen. Daarbij zal vervolgens gekeken worden of het geslacht van het pestslachtoffer invloed heeft op deze relatie.

De hypothesen die hierbij opgesteld worden, zijn:

Hypothese 1a: Kinderen die offline gepest worden, worden in de meeste gevallen niet (>50%) online gepest.

Hypothese 1b: Kinderen die online gepest worden, worden in de meeste gevallen (>50%) ook offline gepest.

Hypothese 2: Er is een relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid.

Hypothese 3: Geslacht heeft invloed op de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid.

Methode

Participanten

De data die gebruikt is voor het huidige onderzoek, is afkomstig van het Nationaal Media Paspoort (NMP). NMP is een initiatief van de Nationale Academie voor Media en Maatschappij, en is tot stand gekomen in samenwerking met de Radboud Universiteit Nijmegen en samenwerkingsverband Isomode. Het doel van NMP is om kinderen inzicht te geven in de rol die media speelt in het dagelijks leven. Kinderen worden door middel van deze doorlopende leerlijn gestimuleerd om verstandig met media om te gaan. De effectiviteit van NMP wordt continu gemeten door een monitor, ontwikkeld door de wetenschappelijke raad van het NMP. Deze raad bestaat uit leden van verschillende universiteiten in Nederland en Vlaanderen. Naar aanleiding van de uitkomsten wordt het NMP bijgesteld waar nodig.

De groep participanten bestond uit $N = 602$ leerlingen uit groep 5 tot en met 8 van het basisonderwijs; $n = 298$ (49,5%) jongens en $n = 304$ (50,5%) meisjes. De leeftijd van de leerlingen was gemiddeld 9 jaar en 11 maanden ($M = 3.93$, $SD = 1.24$, $\text{min} = 8$, $\text{max} = 13$). Deze leerlingen zaten op één van de zeven deelnemende basisscholen en hebben de vragenlijst *Voormeting* van het NMP ingevuld. De deelnemende basisscholen lagen verspreid door Nederland, zowel in steden als op het platteland. Bij het verkrijgen van de data was er geen sprake van een selectiebias; de vragenlijsten zijn bijvoorbeeld niet specifiek afgenomen bij pestslachtoffers. Van de totale groep participanten hadden 48 leerlingen de vragen over gepest worden niet ingevuld, de gegevens van deze leerlingen werden uit de analyses gehouden. Leerlingen die wel de vragen over gepest worden hadden ingevuld maar niet de vragen over lichaamsontevredenheid ($n = 34$), werden alleen meegenomen voor de eerste hypothese.

Procedure

De dataverzameling vond plaats op zeven basisscholen die meedoen aan het NMP project en bereid waren om te participeren aan het onderzoek. De afname van de vragenlijsten vond plaats in januari en februari 2016, voorafgaand aan de start van het NMP project. Er is actieve toestemming gekregen van de scholen en leerlingen zelf, van ouders of voogden werd op een passieve manier toestemming gevraagd. De vragenlijsten werden online afgenomen,

tijdens een regulier lesuur en onder supervisie van de leerkracht. Ethische goedkeuring voor het onderzoek was verkregen op de Radboud Universiteit Nijmegen.

Meetinstrumenten

Met behulp van de vragenlijst *Voormeting* van het NMP is cross-sectionele data verkregen. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de data voor: offline pesten, online pesten, geslacht (onafhankelijke variabelen) en lichaamsontevredenheid (afhankelijke variabele). Voor een overzicht van de gebruikte vragen per variabele, zie Bijlage 1.

Door middel van veertien vragen, werd aan de leerlingen gevraagd in welke mate zij pestgedrag ervaren. Zeven vragen gingen over offline pesten, de overige zeven vragen over online pesten. Antwoorden werden gegeven middels multiple choice vragen op een 5-punts Likertschaal; 1 (nooit), 2 (zelden), 3 (soms), 4 (vaak) en 5 (heel vaak).

Voorbeelden van vragen bij offline pesten, waren: ‘Hoe vaak word je uitgescholden door andere kinderen?’ en ‘Hoe vaak mag je van andere kinderen niet meespelen?’. De totaalscore van de zeven vragen over offline gepest worden, vormde de variabele ‘Offline gepest’. De interne betrouwbaarheid van deze vragen was goed (Cronbach’s alpha = .76).

Voorbeelden van vragen waarmee online pesten gemeten werd, zijn: ‘Hoe vaak ontvang je dreigende of beledigende mailtjes of smsjes?’ en ‘Hoe vaak worden grappen, geruchten of roddels over jou op internet gezet?’. De totaalscore van de zeven vragen over online gepest worden, vormde de variabele ‘Online gepest’. De interne betrouwbaarheid van deze vragen was goed (Cronbach’s alpha = .75).

Gepest worden, werd bij de analyses gezien als dichotome variabele; wel of niet gepest. Om bij de analyses geclassificeerd te worden als pestslachtoffer, moest op minstens één van de zeven vragen een score van 3 of hoger gerapporteerd worden. Om geclassificeerd te worden als geen pestslachtoffer, moest daarom op alle zeven vragen een score van 2 of lager gerapporteerd worden. Dit sluit aan bij het onderzoek en de vergelijkbare vragenlijst van Olweus welke wereldwijd wordt gebruikt, de OBVQ (Kyriakides, Kaloyirou, & Lindsay, 2006; Lee & Cornell, 2009; Solberg & Olweus, 2003).

Bij de eerste hypothese werd onderscheid gemaakt in online en offline pesten, hierbij worden ook de kinderen meegenomen die beide vormen van pesten ervaren. Omdat in de onderzoeksgroep slechts zestien kinderen zaten die alleen online gepest worden, kan bij hypothese 2 en 3 geen betrouwbare uitspraak gedaan worden over de vergelijking tussen de groepen offline gepest en online gepest. Voor de analyses van hypothese 2 en 3 werden de variabelen ‘Offline gepest’ en ‘Online gepest’ daarom samengevoegd tot de variabele ‘Gepest

totaal'. De interne betrouwbaarheid van deze veertien vragen was goed (Cronbach's alpha = .79).

De afhankelijke variabele Lichaamsontevredenheid wordt gezien als een continue variabele; hoe hoger de score, hoe hoger de lichaamsontevredenheid (minimum score = 6, maximum score = 30). Leerlingen gaven antwoord op zes vragen met een 5-punts Likertschaal: 1 (klopt helemaal niet), 2 (klopt niet), 3 (klopt deels wel/deels niet), 4 (klopt wel) en 5 (klopt helemaal). Omdat de vragen verschillend geformuleerd waren, gaf een score van 5 bij de helft van de vragen een indicatie voor lichaamsontevredenheid, maar bij de overige vragen juist lichaamstevredenheid. Voorafgaand aan de analyses is de helft van de vragen daarom omgepoold, zodat een hoge score bij alle vragen een indicatie gaf voor lichaamsontevredenheid. Voorbeelden van deze vragen zijn: 'Ik wou dat mijn lichaam anders was' en 'Ik wou dat mijn gezicht of haar er anders uitzagen'. De totaalscore van de zes vragen over lichaamsontevredenheid, vormde de variabele 'Lichaamsontevredenheid'. De interne betrouwbaarheid van deze vragen was goed (Cronbach's alpha = .84).

De data werd geanalyseerd door middel van een non-parametrische toets: een two-way ANOVA. Er moest hierbij aan zes assumpties worden voldaan, aan de eerste drie voorwaarden werd bij dit onderzoek voldaan. Zo is de afhankelijke variabele (lichaamsontevredenheid) een continue variabele. De onafhankelijke variabelen bestaan daarbij beide uit twee onafhankelijke groepen: pesten (wel/niet gepest) en geslacht (jongen/meisje). Daarnaast is er onafhankelijkheid binnen de metingen. Elke participant heeft de vragenlijst *Voormeting* slechts eenmaal ingevuld en behoort bij de onafhankelijke variabelen slechts tot één groep. Participanten hebben geen invloed op deelname van anderen, er is sprake van een aselechte en willekeurige steekproef. De overige voorwaarden worden getoetst door middel van analyses en besproken bij de resultaten.

Resultaten

Bij de analyses is verder onderzoek gedaan naar de voorwaarden van een two-way ANOVA. Hieruit blijkt dat er enkele uitschieters zijn bij de totale score op lichaamsontevredenheid. Dit omvat echter slechts een klein deel ($n = 4$) van de totale dataset ($N = 602$). Daarbij is de afhankelijke variabele normaal verdeeld; de Shapiro-Wilk scores zijn $p > 0.05$ voor de groepen wel gepest ($p = 0.162$) en niet gepest ($p = 0.247$). Tot slot is er homogeniteit van variantie ($p > 0.05$) voor de groep niet gepest ($p = 0.094$), maar niet voor de groep wel gepest ($p = 0.024$). De gevolgen hiervan worden besproken in de discussie.

Hypothese 1

Allereerst is gekeken naar de verdeling van leerlingen die offline, online, offline en online, en niet gepest worden, zie hiervoor tabel 1.

Tabel 1

Beschrijvende statistieken verdeling pestslachtoffers

	N (aantal leerlingen)	Percentage (%)
Totaal niet gepest	210	34,88
Totaal wel gepest	344	54,14
Enkel offline	262	43,52
Enkel online	16	2,66
Offline en online	66	10,96
Missing:	48	7,97

1a. Kinderen die offline gepest worden, worden in de meeste gevallen (>50%) niet online gepest.

Aan de hand van de beschrijvende statistieken in tabel 1, is berekend dat 79,9% van de offline gepeste leerlingen niet online gepest wordt. Dit is >50%, deze onderzoekshypothese wordt daarom aangenomen.

1b. Kinderen die online gepest worden, worden in de meeste gevallen (>50%) ook offline gepest.

Aan de hand van de beschrijvende statistieken in tabel 1 is berekend dat 80,5% van de online gepeste kinderen ook offline gepest wordt. Dit is >50%, deze onderzoekshypothese wordt daarom aangenomen.

Hypothese 2: Er is een relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid bij kinderen.

Naast de beschrijvende statistieken van de verdeling van pestslachtoffers, is gekeken naar de Lichaamsontevredenheid. Gemiddeld werd door de leerlingen een score van 11.07 gerapporteerd ($SD = 4.79$, min = 6, max = 30).

Door middel van een two-way ANOVA is gekeken naar de relatie tussen Gepest worden en Lichaamsontevredenheid. Voor hypothese 3 is bij de analyses geslacht meegenomen als moderator. Zie Tabel 2 voor de gemiddelde waarden van Lichaamsontevredenheid per geslacht en voor leerlingen die wel of niet gepest worden.

Tabel 2

Gemiddelde waarden van lichaamsontevredenheid

Geslacht	Gepest	Gemiddelde	Standaardafwijking	N
Jongen	Niet gepest	9,33	3,6	98
	Wel gepest	11,42	5,1	157
	Totaal	10,62	4,7	255
Meisje	Niet gepest	11,01	4,1	96
	Wel gepest	11,79	5,2	169
	Totaal	11,51	4,8	265
Totaal	Niet gepest	10,16	3,9	194
	Wel gepest	11,61	5,2	326
	Totaal	11,07	4,8	520

Uit de analyses blijkt een significant grotere lichaamsontevredenheid voor leerlingen die wel gepest worden in vergelijking met leerlingen die niet gepest worden, $F(1, 516) = 11.28$, $p = .001$, $\eta_p^2 = .021$. Daarnaast blijkt een significant grotere lichaamsontevredenheid voor meisjes dan voor jongens, $F(1, 516) = 5.77$, $p = .017$, $\eta_p^2 = .011$.

Hypothese 3: Geslacht heeft invloed op de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid.

Er is gekeken naar het interactie-effect van geslacht en wel of niet gepest worden op lichaamsontevredenheid. Deze blijkt niet significant, $F(1, 516) = 2.34$, $p = .126$, $\eta_p^2 = .005$. De hypothese wordt verworpen: de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid wordt niet beïnvloed door geslacht.

Discussie

De doelen van dit onderzoek waren meer inzicht krijgen in de relatie tussen online en offline gepest worden, en de invloed van geslacht op het verband tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid. Dit onderzoek is hoofdzakelijk van belang omdat pesten verstrekkende gevolgen heeft. Er is aangetoond dat er ook bij kinderen een verband is tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid. Hoewel meer onderzoek nodig is om dit verband te verifiëren, wordt middels dit onderzoek het belang van preventie en interventie bij pesten bij kinderen onderstreept. Daarbij is het belangrijk om dit zo vroeg mogelijk in te zetten, om negatieve gevolgen op het lichaamsbeeld van kinderen te minimaliseren. Daarnaast is door dit onderzoek duidelijker geworden dat bij interventies bij personen met een hoge lichaamsontevredenheid, pesten meegenomen moet worden als negatieve factor.

Zoals verwacht wordt het merendeel van de offline gepeste kinderen niet online gepest. Vanuit de wetenschappelijke literatuur wordt dit voornamelijk verklaard door een beperkte tijd op internet, monitoring door ouders en afspraken met ouders over het plaatsen van persoonlijke gegevens op internet (Khurana et al., 2015; Navarro et al., 2013; Snakenborg, Van Acker, & Gable, 2011). Van de online gepeste kinderen wordt het merendeel ook offline gepest. Dit is in lijn met de verwachtingen en eerder wetenschappelijk onderzoek. Dit kan verklaard worden doordat het online netwerk van jongeren veel overeenkomt met hun offline netwerk (Kolwalski, Morgan, & Limber, 2012; Salmivalli & Pöyhönen, 2012; Wang et al., 2010; Ybarra & Mitchell, 2004).

Bij dit onderzoek is tevens een verband aangetoond tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid. Kinderen die gepest worden, hebben een hogere lichaamsontevredenheid dan kinderen die niet gepest worden. Dit is in lijn met de verwachtingen en eerder wetenschappelijk onderzoek naar dit verband (Farrow & Fox, 2011; Lunde, Frisén, & Hwang 2006; Puhl & King, 2013). Daarnaast is, overeenkomstig met de literatuur, een hogere lichaamsontevredenheid gevonden bij meisjes dan bij jongens (Frisén & Holmqvist, 2010).

Tot slot blijkt geen invloed van geslacht op het verband tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid. Dit in tegenstelling tot de verwachtingen gebaseerd op de wetenschappelijke literatuur, waarin wordt gesteld dat het verband bij meisjes sterker aanwezig is dan bij jongens. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze onderzoeken zich gericht hebben op specifieke doelgroepen (Lunde & Frisén, 2011; Lunde, Frisén, & Hwang, 2006; Piquart & Pfeiffer, 2012). Mogelijk zijn deze gegevens hierdoor niet generaliseerbaar naar een gemiddelde basisschoolklas. Daarnaast is een mogelijke verklaring voor de

verschillen in gevonden resultaten dat geslacht geen invloed heeft op dit verband bij kinderen, maar wel bij adolescenten. Als gevolg van de puberteit, gaan adolescenten grote veranderingen door op meerdere gebieden in een korte tijd. Bij de ontwikkeling van het lichaam, moeten adolescenten hun weg vinden in de nieuwe sociale normen en verwachtingen uit de maatschappij (Mendle, Turkheimer, & Emery, 2007). Uit onderzoek van Graber, Seeley, Brooks-Gunn en Lewinsohn (2004) blijkt dat de puberteit jongens en meisjes op verschillende manieren beïnvloedt. Zo hebben de veranderende hormoonlevels van meisjes een directe invloed op interactie met hun omgeving en versterken negatieve emotionele reacties (Mendle, Turkheimer, & Emery, 2007). Daarnaast hebben de veranderingen van het lichaam en sociale interacties als gevolg van de puberteit een sterke invloed op het lichaamsbeeld van meisjes in de adolescentie (Wertheim & Paxton, 2011). De invloed van deze factoren speelt hoofdzakelijk bij meisjes in de puberteit en minder bij puberjongens. Dit verklaart het verschil in geslacht dat bij onderzoeken naar lichaamsontevredenheid bij pubers wordt gevonden. Deze factoren zijn echter nog niet van toepassing bij kinderen. Hierdoor is het mogelijk dat geslacht op jongere leeftijd nog geen invloed heeft op de relatie tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid, maar wel in de puberteit.

Enkele sterke punten van dit onderzoek, zijn gerelateerd aan de gebruikte dataset. Zo was de groep participanten groot genoeg om hier gefundeerde uitspraken over te doen en was er een gelijke verdeling tussen jongens en meisjes in de onderzochte onderzoeksgroepen. De deelnemende scholen lagen daarbij verspreid door Nederland, waardoor de gegevens generaliseerbaar zijn naar de populatie Nederlandse basisschoolkinderen. Daarnaast zijn de vragenlijst en de hierbij gebruikte analyses grotendeels overeenkomstig met de vragenlijst en onderzoeken van Olweus, waardoor deze goed onderbouwd zijn met wetenschappelijke literatuur. Door middel van dit onderzoek is er inzicht gekregen in het verband tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid bij kinderen. Dit is een waardevolle aanvulling op de wetenschappelijke literatuur, waar bij het onderzoeken van dit verband tot nu toe voornamelijk gekeken is naar adolescenten. Het huidige onderzoek kan als uitgangspunt genomen worden om verder onderzoek te doen naar bovengenoemd verband bij kinderen, waarbij wel geadviseerd wordt om rekening te houden bij enkele kritische kanttekeningen. Zo is bij dit onderzoek niet volledig voldaan aan de voorwaarde voor homogeniteit van variantie. Hierdoor is het mogelijk dat de correlatie tussen variabelen onderschat wordt en moet hierbij rekening gehouden worden bij het interpreteren van de data. Een ander aandachtspunt is dat bij dit onderzoek gebruik gemaakt is van cross-sectionele data, waardoor geen uitspraak gedaan kan worden over causaliteit tussen variabelen (Frisén, Berne, & Lunde, 2014). Het is

daarom aan de hand van deze gegevens niet bekend of pesten leidt tot lichaamsontevredenheid, of dat lichaamsontevredenheid er voor zorgt dat kinderen sneller gepest worden. Bovendien is het mogelijk dat deze variabelen elkaar in stand houden. Een kritische kanttekening bij de vragenlijst, is dat hierbij gebruik werd gemaakt van termen als 'soms' en 'vaak'. Het nadeel hiervan is dat iedereen deze termen anders kan interpreteren, wat leidt tot een minder eenduidig resultaat. Het laatste aandachtspunt is dat de resultaten gebaseerd zijn op zelfrapportage, waardoor voorzichtigheid geboden wordt met het interpreteren. Hoewel de vragenlijst anoniem is, kan sociaal wenselijkheid de antwoorden van participanten beïnvloeden. Bij toekomstig onderzoek is het van belang dat er gebruik wordt gemaakt van longitudinale data, zodat uitspraken gedaan kunnen worden over causaliteit. Op deze manier komt er meer inzicht in de verklarende en in stand houdende factoren; leidt gepest worden tot lichaamsontevredenheid, is lichaamsontevredenheid een risicofactor voor gepest worden, of houden beide factoren elkaar in stand. Daarnaast kan door middel van longitudinaal onderzoek het verband tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid verder onderzocht worden, mogelijk is deze minder sterk dan data van cross-sectionele onderzoeken suggereert. Mocht onderzoek gedaan worden bij dezelfde vragenlijst van NMP, dan wordt aanbevolen om net als bij de OBVQ een tijdsindicatie te geven bij de vragen (hoe vaak gepest in afgelopen maand/week). Door een duidelijkere vraagstelling wordt de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot.

Concluderend is uit het onderzoek gebleken dat kinderen die online gepest worden, in de meeste gevallen ook offline gepest worden. Offline gepeste kinderen worden daarentegen meestal niet ook online gepest. Daarnaast kan binnen dit onderzoek geconcludeerd worden dat de lichaamsontevredenheid van meisjes groter is dan jongens. Ook hebben gepeste kinderen een significant hogere lichaamsontevredenheid dan niet gepeste kinderen. Het verband tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid wordt niet beïnvloed door het geslacht van het pestslachtoffer bij kinderen. Pesten heeft vele en langdurige gevolgen. Dit onderzoek heeft het verband tussen gepest worden en lichaamsontevredenheid aangetoond, verder onderzoek is van belang waarbij gekeken wordt naar de causaliteit van deze verbanden. Hoewel eerdere wetenschappelijke literatuur naar de onderzochte variabelen hoofdzakelijk onderzoek heeft gedaan naar adolescenten, is aangetoond dat bijna alle verbanden ook aanwezig zijn bij kinderen. Vroege signalering is van belang, om de negatieve gevolgen van pesten op het lichaamsbeeld van kinderen al vroegtijdig te beperken.

Literatuur

- Analitis, F., Velderman, M. K., Ravens-Sieberer, U., Detmar, S., Erhart, M., Herdman, M., ... & Rajmil, L. (2009). Being bullied: associated factors in children and adolescents 8 to 18 years old in 11 European countries. *Pediatrics, 123*, 569-577.
doi:10.1542/peds.2008-0323
- Baldry, A. C., Farrington, D. P., & Sorrentino, A. (2017). School bullying and cyberbullying among boys and girls: Roles and overlap. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 26*, 937-951. doi:10.1080/10926771.2017.1330793
- Bucchianeri, M.M., & Neumark-Sztainer, D. (2014) Body dissatisfaction: An overlooked public health concern. *Journal of Public Mental Health, 13*, 64-69.
doi:10.1108/JPMH-11-2013-0071
- Carlyle, K. E., & Steinman, K. J. (2007). Demographic differences in the prevalence, co-occurrence, and correlates of adolescent bullying at school. *Journal of School Health, 77*, 623-629. doi:10.1111/j.1746-1561.2007.00242.x
- Dredge, R., Gleeson, J., & de la Piedad Garcia, X. (2014). Cyberbullying in social networking sites: An adolescent victim's perspective. *Computers in Human Behavior, 36*, 13-20.
doi:10.1016/j.chb.2014.03.026
- Engström, I., & Norring, C. (2002). Estimation of the population "at risk" for eating disorders in a non-clinical Swedish sample: a repeated measure study. *Eating and Weight Disorders-Studies on Anorexia, Bulimia and Obesity, 7*, 45-52.
doi:10.1007/BF03354429
- Farrow, C.V., & Fox, C.L. (2011). Gender differences in the relationships between bullying at school and unhealthy eating and shape-related attitudes and behaviours. *British Journal of Educational Psychology, 81*, 409-420. doi:10.1348/000709910X525804
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., & Turner, H. A. (2009). The developmental epidemiology of childhood victimization. *Journal of Interpersonal Violence, 24*, 711-731.
doi:10.1177/0886260508317185
- Frisén, A., Berne, S., & Lunde, C. (2014). Cybervictimization and body esteem: Experiences of Swedish children and adolescents. *European Journal of Developmental Psychology, 11*, 331-343. doi:10.1080/17405629.2013.825604
- Frisén, A., & Holmqvist, K. (2010). Physical, sociocultural, and behavioral factors associated with body-esteem in 16-Year-Old Swedish boys and girls. *Sex Roles, 63*, 373-385.
doi:10.1007/s11199-010-9806-2

- Frisén, A., Holmqvist, K., & Oscarsson, D. (2008). 13-year-olds' perception of bullying: Definitions, reasons for victimisation and experience of adults' response. *Educational Studies, 34*, 105-117. doi:10.1080/0305569070181114
- Graber, J. A., Seeley, J. R., Brooks-Gunn, J., & Lewinsohn, P. M. (2004). Is pubertal timing associated with psychopathology in young adulthood?. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 43*, 718-726. doi:10.1097/01.chi.0000120022.14101.11
- Grogan, S. (2016). *Body Image*. London: Routledge.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior, 29*, 129–156. doi:10.1080/01639620701457816
- Hinduja S., Patchin J. W. (2010). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of Suicide Research, 14*, 206–221, doi:10.1080/13811118.201.494133
- Khurana, A., Bleakley, A., Jordan, A. B., & Romer, D. (2015). The protective effects of parental monitoring and internet restriction on adolescents' risk of online harassment. *Journal of Youth and Adolescence, 44*, 1039-1047. doi:10.1007/s10964-014-0242-4
- Kowalski, R.M., & Limber, S.P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health, 53*, 13-20. doi:10.1016/j.jadohealth.2012.09.018
- Kowalski, R.M., Morgan, C.A., & Limber, S.P. (2012). Traditional bullying as a potential warning sign of cyberbullying. *School Psychology International, 33*, 505-519. doi:10.1177/0143034312445244
- Kyriakides, L., Kaloyirou, C., & Lindsay, G. (2006). An analysis of the Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire using the Rasch measurement model. *British Journal of Educational Psychology, 76*, 781-801. doi:10.1348/000709905X53499
- Lee, T., & Cornell, D. (2009). Concurrent validity of the Olweus bully/victim questionnaire. *Journal of school violence, 9*, 56-73. doi:10.1080/15388220903185613
- Lunde, C., & Frisén, A. (2011). On being victimized by peers in the advent of adolescence: Prospective relationships to objectified body consciousness. *Body Image, 8*, 309-314. doi:10.1016/j.bodyim.2011.04.010
- Lunde, C., Frisén, A., & Hwang, C. P. (2006). Is peer victimization related to body esteem in 10-year-old girls and boys? *Body image, 3*, 25-33. doi:10.1016/j.bodyim.2005.12.001

- Mendle, J., Turkheimer, E., & Emery, R. E. (2007). Detrimental psychological outcomes associated with early pubertal timing in adolescent girls. *Developmental Review, 27*, 151-171. doi:10.1016/j.dr.2006.11.001
- Menzel, J.E., Schaefer, L.M., Burke, N.L., Mayhew, L.L., Brannick, M.T., & Thompson, J.K. (2010). Appearance-related teasing, body dissatisfaction, and disordered eating: A meta-analysis. *Body Image, 7*, 261-270. doi:10.1016/j.bodyim.2010.05.004
- Modecki, K.L., Minchin, J., Harbaugh, A.G., Guerra, N.G., & Runions, K.C. (2014). Bullying prevalence across contexts: A meta-analysis measuring cyber and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health, 55*, 602-611. doi:10.1016/j.jadohealth.2014.06.007
- Navarro, R., Serna, C., Martínez, V., & Ruiz-Oliva, R. (2013). The role of Internet use and parental mediation on cyberbullying victimization among Spanish children from rural public schools. *European Journal of Psychology of Education, 28*, 725-745. doi:10.1007/s10212-012-0137-2
- Olweus, D. (1994). Bullying at school. In *Aggressive behavior* (pp. 97-130). Boston, MA: Springer.
- Pabian, S., & Vandebosch, H. (2016). An investigation of short-term longitudinal associations between social anxiety and victimization and perpetration of traditional bullying and cyberbullying. *Journal of Youth and Adolescence, 45*, 328-339. doi:10.1007/s10964-015-0259-3
- Pinquart, M., & Pfeiffer, J. P. (2012). Body image in adolescents with and without visual impairment. *British Journal of Visual Impairment, 30*, 122-131. doi:10.1177/0264619612458098
- Puhl, R. M., & King, K. M. (2013). Weight discrimination and bullying. *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism, 27*, 117-127. doi:10.1016/j.beem.2012.12.002
- Raskauskas, J., Stoltz, A. D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents, *Developmental Psychology, 43*, 564-575. doi:10.1037/0012-1649.43.3.564
- Salmivalli, C., & Pöyhönen, V. (2012). Cyberbullying in Finland. In Q. Li, D. Cross, & P. K. Smith (Eds.), *Cyberbullying in the global playground: Research from international perspectives* (pp. 57-72). Chichester, UK: Wiley-Blackwell.
- Slonje, R., Smith, P.K., & Frisén, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior, 29*, 26-32. doi:10.1016/j.chb.2012.05.024

- Snakenborg, J., Van Acker, R., & Gable, R. A. (2011). Cyberbullying: Prevention and intervention to protect our children and youth. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 55, 88-95. doi:10.1080/1045988X.2011.539454
- Solberg, M. E., & Olweus, D. (2003). Prevalence estimation of school bullying with the Olweus Bully/Victim Questionnaire. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 29, 239-268. doi:10.1002/ab.10047
- Tarabulus, T., Heiman, T., & Olenik-Shemesh, D. (2015). Cyberbullying among teenagers in Israel: An examination of cyber bullying, traditional bullying, and socioemotional functioning. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 24, 707–720. doi:10.1080/10926771.2015.1049763
- Waasdorp, T.E., & Bradshaw, C.P. (2015). The overlap between cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 56, 483-488. doi:10.1016/j.jadohealth.2014.12.002
- Wang, J., Iannotti, R. J., Luk, J. W., & Nansel, T. R. (2010). Co-occurrence of victimization from five subtypes of bullying: Physical, verbal, social exclusion, spreading rumors, and cyber. *Journal of Pediatric Psychology*, 35, 1103-1112. doi:10.1093/jpepsy/jsq048
- Washington, E.T. (2015). An overview of cyberbullying in higher education. *Adult Learning*, 26, 21-27. doi:10.1177/1045159514558412
- Webb, H.J., & Zimmer-Gembeck, M.J. (2014). The role of friends and peers in adolescent body dissatisfaction: A review and critique of 15 years of research. *Journal of Research on Adolescence*, 24, 564-590. doi:10.1111/jora.12084
- Wertheim, E. H., & Paxton, S. J. (2011). Body image development in adolescent girls. In T. F. Cash & L. Smolak (Eds.), *Body image: A handbook of science, practice, and prevention* (pp. 76-84). New York, NY, US: Guilford Press.
- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1308-1316. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00328.x

Bijlage 1. Vragenlijst Voormeting NMP

Tabel 1.

Vragen offline gepest

Vraag
1. Hoe vaak word je uitgescholden door andere kinderen?
2. Hoe vaak word je geplaagd door andere kinderen?
3. Hoe vaak mag je van andere kinderen niet meespelen?
4. Hoe vaak houden andere kinderen je voor de gek of maken ze je belachelijk?
5. Hoe vaak word je geschopt of geslagen door andere kinderen?
6. Hoe vaak word je door andere kinderen bang gemaakt?
7. Hoe vaak zegt iemand offline tegen je dat je er niet mooi uitziet?

Tabel 2.

Vragen online gepest

Vraag
1. Hoe vaak ontvang je dreigende of beledigende mailtjes of smsjes?
2. Hoe vaak worden kwetsende foto's van jou op internet gezet?
3. Hoe vaak worden grappen, geruchten of roddels over jou op internet gezet?
4. Hoe vaak worden er foto's of filmpjes van je gemaakt terwijl je wordt geslagen?
5. Hoe vaak wordt een geheim van je op internet gezet door een ander?
6. Hoe vaak word jij op internet buitengesloten?
7. Hoe vaak krijg je negatieve reacties van anderen op berichtjes of foto's van jezelf die je online of via je smartphone hebt gedeeld?

Tabel 3.

Vragen lichaamsontevredenheid

Vraag
1. Ik ben niet blij met hoe ik eruit zie
2. Ik ben niet blij met mijn lengte en gewicht
3. Ik wou dat mijn lichaam anders was
4. Ik wou dat ik er anders uitzag
5. Ik wou dat mijn gezicht of haar er anders uitzagen

6. Ik vind dat ik er niet goed uitzie
